

تاریخچه‌ی

اماکن مقدس مذهبی شیعه

در

ایران، عراق، حجاز

پژوهش و انتشارات

دکتر محمود رضا افتخاری

سرشناسه

: افتخارزاده، محمودرضا، ۱۳۳۳

عنوان و نام پدیدآور

: تاریخچه اماکن مقدس مذهبی شیعه در ایران، عراق،
حجاز / پژوهش و نگارش: محمودرضا افتخارزاده

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۱۲۵-۴-۷

زیارتگاه های اسلامی - کشورهای اسلامی
زیارتگاه های شیعه

موضوع

: اماکن مقدس

چهارده معصوم - آرامگاه ها - زیارت

امامزادگان

بندی کتگره

: BP۲۶۲

ردیف ملی

: ۲۹۷/۷۶

کتابشناسی ملی

: ۵۷۹۰۳۴۶

ناشر: انتشارات ثوره

فروشگاه اینترنتی: www.thoureh.ir

پست الکترونیکی: info@thoureh.ir

تلفن مرکز پخش: ۳۳۶۱۹۵۲۹

نام کتاب: تاریخچه اماکن مقدس مذهبی شیعه در ایران، عراق، حجاز

پژوهش و نگارش: دکتر محمودرضا افتخارزاده

حروفچینی، ویرایش، صفحه‌بندی و طراحی جلد: انتشارات ثوره

چاپ اول: ۱۳۹۸ خورشیدی. تهران.

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۰،۰۰۰ تومان

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات ثوره محفوظ است.

Copyright © 2019 Thoureh Publication. All Rights Reserved.

فهرست مطالب

۷	 مقدمه
۷	 زیارات اهل بیت (ع)
۹	 کامل الزیارات!
۱۰	 ابن قولونه قُمی (۳۶۷ ق)
۱۳	 ایران
۱۵	 تاریخچه مشهد و حرم رضوی (ع)
۱۵	 مشهدالرضا (ع)
۲۱	 تاریخچه ی شُوم و حرم حَسَن و معصومه (ع)
۲۱	 وجه تسمیه قم
۲۲	 پیشینه تاریخی
۲۳	 عهد اسلامی
۲۵	 حرم حضرت فاطمه معصومه (ع)
۲۸	 تاریخچه ی شهر ری و حرم حضرت عبدالعظیم حسنی (ع)
۲۸	 پیشینه ی تاریخی ری
۳۵	 پیشینه ی اسلامی شیعی ری
۳۶	 حرم حضرت عبدالعظیم حسنی (ع)
۳۸	 فضیلت زیارت آن حضرت:
۳۸	 علم آن حضرت
۳۹	 روایاتی از آن حضرت درباره ی توحید
۳۹	 روایاتی از آن حضرت درباره ی عدل
۴۳	 عراق
۴۵	 تاریخچه ی نجف و حرم علوی (ع)
۴۵	 وجه تسمیه
۴۵	 پیشینه تاریخی
۵۱	 تاریخچه ی کربلا و حرم امام حسین (ع)
۵۱	 وجه تسمیه

۵۲	پیشینه تاریخی
۵۳	حرم امام حسین (ع):
۵۹	مرقد شریف حضرت عباس(علی (ع):
۶۱	تاریخچه‌ی کاظمین و حرم موسوی (ع)
۶۱	وجه تسمیه
۶۱	پیشینه تاریخی
۶۲	مرقد و حرم امام کاظم (ع) و امام جواد (ع)
۶۹	تاریخچه، سامرا و حرم عسکریین (ع)
۶۹	وجه تسمیه
۷۳	پیشینه تاریخی
۷۴	حرم امام مهدی (ع) و امام عسکری (ع)
۷۷	حجاز
۷۹	تاریخچه‌ی اماکن مقدسه حجاز
۷۹	اماکن مقدسه مکه، مدینه، بقیع
۸۱	بقیع!

مقدمه

• زیارات اهل بیت (ع)

خداوند متعال در قرآن کریم، اهل بیت (ع) را معرفی فرموده است: «... إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»^۱ که بنا به روایات و احادیث اهل سنت و جماعت مصداق اهل بیت در این آیه شریفه، حضرات فاطمه (ع)، علی (ع)، حسن (ع) و حسین (ع) و نه تن از فرزندان حسین (ع) می‌باشند.^۲

خداوند در این آیه به عصمت تکوینی و تشریف اهل بیت (ع) تصریح فرموده است: «همانا که خداوند اراده فرموده تا تنها از شما اهل بیت، بلیدی را بزدايد و شما را پاک و پاکیزه گرداند!».

۱. ن.ک: قرآن ۳۳/۳۳.

۲. ن.ک: حاکم نیشابوری/ مستدرک ۳/ ۱۴۷ - ۱۴۷. + مسلم/ صحیح ۷۱/ ۱۳۰. + بیهقی/ سنت الکبری ۱۴۹/۲. + جامع البیان ۵/۲۲. + ابن کثیر/ تفسیر ۳/ ۴۸۵. + جامع الاصول ۱۰/ ۱۰۱ - ۱۰۲. + سیوطی/ الدر المنثور/ ۱۹۸ - ۱۹۹. + ترمذی/ جامع ۱۲/ ۸۵. + طبری/ تفسیر ۲۲/ ۷. + ابن عساکره ۱/ ۱۶. + هیثمی/ مجمع ۹/ ۱۶۷. + طحطاوی/ مشکل الآثار ۱/ ۳۳۵. + احمد حنبل/ المسند ۴/ ۱۷۰. + خطیب بغدادی/ تاریخ بغداد ۹/ ۱۲۶. + ثعالبی/ تفسیر ۳/ ۲۲۸. و...

در غدیر خم با نزول آیه شریفه تبلیغ،^۱ خداوند، رسول (ص) را مأمور ابلاغ خلافت و امامت علی (ع) فرمود و پس از این ابلاغ بود که آیه شریفه اکمال دین نازل شد.^۲ از همین رو، رسول (ص) در غدیر خم فرمود: «هر که را مولای اویم این علی مولای اوست!»^۳. و در حدیث معروف و مشهور ثقلین فرمود: «من در میان شما مسلمانان دو وزنه گرانها بر جای می‌گذارم که اگر به آن دو آویزد هرگز گم راه نشوید و آن دو وزنه گرانها: کتاب خداوند، قرآن و عترت و اهل بیت من هستند و فرمود «من این دو را به شما سپرده‌ام، ببینم پس از من با این دو چگونه رفتار می‌کنید»^۴.

بدین‌سان پیرو، ر اهل بیت (ع) و حرمت آن حضرات (ع) در حیات و ممات، بر همه مسلک بان رجح شد!

خداوند متعال در قرآن کریم از آغاز تا انجام، از پیامبران، صالحان، مؤمنان و نکوکاران یاد کرده و بر آنان سلام فرموده و درود فرستاده است: «قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ سَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ...»، «سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ»^۵، «سَلَامٌ عَلَى آلِ یَاسِینَ»^۶، «سَلَامٌ عَلَىٰ اِبْرَاهِیمَ»^۷، «سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَ هَارُونَ»^۸، «وَسَلَامٌ عَلَىٰ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ»^۹، «وَسَلَامٌ عَلَیْهِ یَوْمَ وُلِدَ یَوْمَ نَمُوتُ وَ یَوْمَ نَبْعَثُ حَیًّا»^{۱۰}، «وَسَلَامٌ

۱ ن.ک: قرآن ۵/۶۷.

۲ قرآن ۳/۵.

۳ ن.ک: علامه امینی/ الغدیر ۳ حدیث غدیر.

۴ ن.ک: همان.

۵ قرآن ۲۷/۵۹.

۶ قرآن ۳۷/۱۸۱.

۷ قرآن ۳۷/۱۸۱.

۸ قرآن ۳۷/۱۰۹.

۹ قرآن ۳۷/۱۲۰.

۱۰ قرآن ۲۰/۴۷.

۱۱ قرآن ۱۹/۱۵.

عَلَى يَوْمٍ وَلَدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا»^۱، «سَلَامٌ عَلَيْكُمْ...»^۲، «سَلَامٌ عَلَيْكَ...»^۳.

بنابراین، زیارتِ امامانِ معصوم (ع) و عرضِ سلام به ساحتِ آن بزرگواران مبنایی قرآنی دارد!

سیرهٔ نبوی (ص) نیز نشان می‌دهد که آن حضرت (ص) از آغاز تا انجامِ رسالت، در پیِ نهادنِ یا درگذشتِ هر صحابی یا که مسلمانی، در مراسمِ تشییع، حضور می‌یافت. رازِ آن پس هماره به گورستانِ بقیع می‌رفت و بر اهلِ قبور، سلام می‌داد و از خداوند برایِ آنان آمرزش و رحمت می‌خواست. آن حضرت (ص) هرگز از اُمت، مزدِ رسالتِ خویش را نخواست. خداوند در قرآن به او امر فرمود که به مسلمانان، بگوید: «من از شما نزدِ سالت می‌خواهم، تنها خواستهٔ من از شما مسلمانان، دوستی، محبت و حرمتِ اهلِ بیتِ من است!»^۴. بدین‌سان، زیارتِ امامانِ معصوم (ع) که اهلِ بیتِ پیامبر (ص) بدو نوبهٔ قرآنی، نبوی دارد!

• کامل‌الزیارات!

کتابِ شریفِ کامل‌الزیارات، مهم‌ترین اصلِ کتاب از کُتب یا اصولِ چهارصدگانهٔ شیعهٔ امامیه است. این کتاب یکی از برجسته‌ترین مصادرِ روایی شیعهٔ امامیه می‌باشد که همهٔ مشایخِ امامیه از آن حدیثِ نقل کرده‌اند. در منابعِ رجال و فهرستِ کُتبِ شیعهٔ امامیه از این کتاب زیاد یاد شده و آن را بسیارِ خوانده‌اند. شیخ الطایفه طوسی (ره) در کتابِ الفهرست از این کتاب با نام جامع‌الزیارات یاد

^۱ قرآن ۱۹/۲۳.

^۲ قرآن ۲۸/۵۵.

^۳ قرآن ۱۹/۴۷.

^۴ ن.ک: قرآن ۴۲/۲۳.

کرده است. مرحوم نجاشی در کتاب الرِّجَال، از این کتاب با نام کتابُ الزَّیارات یاد کرده است. در دیگر کتب رجال شیعه نام این کتاب، کاملُ الزَّیارة آمده است.^۱ کتابِ کاملُ الزَّیارات شامل آداب، اعمال و فضیلتِ زیارتِ معصومین (ع) است که همهٔ احادیث و متون زیارات، از معصومین (ع) صادر شده است. مؤلف بزرگوار، همهٔ این میراثِ گرانقدر را از راویانِ ثقهٔ امامیه نقل کرده است. آن مرحوم در یشگنتار کتابِ کاملِ الزَّیارات، متعهد شده که تنها از راویانِ ثقه نقل کند!

ابن قُله‌نَه قُمی (۳۶۷ ق)

شیخ الدلفه، القاسم پسر جعفر پسر محمد پسر جعفر پسر موسی پسر قولویه قُمی (ره) از مشایخ بزرگ شیعهٔ امامیه در فقه و حدیث است. همه مشایخ حدیث و رجال امامیه وی را توثیق کرده‌اند. در عظمت ابن قولویه قُمی کافی است بدانیم که وی استاد فقه و حدیث مرحوم شیخ مفید از ارکانِ فقه و حدیث و کلامِ امامیه، بوده است!

مرحوم شیخ طوسی در الفهرست او را توثیق کرده است. مرحوم نجاشی در کتاب الرِّجَال او را توثیق کرده و از بزرگانِ امامیه در حدیث و حدیث شمرده و مشایخ او را در حدیث معرفی کرده و همهٔ آنان را ستوده است. مرحوم علامه حلی در خلاصه الرِّجَال نیز همین را فرموده است. مرحوم مامقانی در تحقیق المقال به نقل از مرحوم شیخ مفید او را توثیق کرده است. مرحوم علامه مجلسی در بحار الأنوار، مرحوم ماحوزی در بلغة الرِّجَال، مرحوم طریحی در مشترکات، مرحوم کاظمی در مشترکات، مرحوم حرّ عاملی در وسائل الشیعه، مرحوم ابوعلی در منتهی المقال، مرحوم تفرشی در نقد الرِّجَال، مرحوم بهبهانی در تعلیقات و ... ابن قولویه و کتاب او را ستوده‌اند. مرحوم علامه نوری در کتاب شریف مُستدرک الوسائل، مشایخ

^۱ ن.ک: کامل الزیارات. مقدمه مرحوم اوربدادی.

حدیث ابن قولویه را سی و دو نفر نوشته که وی از آنان حدیث نقل کرده است. مرحوم طوسی و مرحوم نجاشی همه مشایخ حدیث ابن قولویه را توثیق کرده‌اند!^۱ مرحوم قُطُبِ راوندی در کتاب الْخَرَائِج، درگذشت ابن قولویه را در سال ۳۶۷ قمری نوشته است. مرحوم علامه حلی در خلاصه الرجال، سال ۳۶۹ قمری را نوشته و مرحوم شیخ طوسی، سال ۳۶۸ قمری را سال درگذشت آن مرحوم دانسته است!^۲

*

محمودرضا افتخارزاده

تهران

تابستان ۱۳۸۴ خورشیدی

www.fehrsteasar.com

www.fehrsteasar.blogfa.com

iraanology11@gmail.com

۱ ن.ک: کامل الزیارات. مقدمه مرحوم اوردبادی.

۲ ن.ک: همان.